

SKRIPKANING KELIB CHIQISH TARIXI VA UNING TA'LIM- TARBIYAVIY AHAMIYATI.

Kamoliddin Rahimov nomidagi
11-sonli Bolalar musiqa va san'at maktabi
Torli cholg'ular bo'limi boshlig'i va o'qituvchisi
Alijonova Sarvinoz Shokir qizi
8 "G" sinf o'quvchisi
Ziyoviddinova Indira Olloviddinovna
Ilmiy maslaxatchi: (DSc), dotsent
Sulaymonova Saodat Usubxanovna

ANNOTATSIYA: Maqolada skripka cholg'u asbobining tarixiy shakllanish jarayoni, uning rivojlanish bosqichlari hamda jahon musiqa madaniyatidagi o'rni tahlil etiladi. Tadqiqot davomida skripkaning qadimgi kamonli cholg'ular bilan bog'liqligi asoslab beriladi va uning zamonaviy ko'rinishga kelish jarayoni yoritiladi. Shuningdek, skripkaning ta'lim tizimidagi o'rni, o'quvchilarning estetik tafakkurini rivojlantirishdagi roli va tarbiyaviy imkoniyatlari ochib beriladi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, skripka ijrochiligi yoshlarning nafaqat musiqiy, balki intellektual va shaxsiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

KALIT SO'ZLAR: Skripka, musiqa pedagogikasi, estetik tarbiya, cholg'u asboblari, musiqiy ta'lim, ijodiy fikrlash, tarixiy rivojlanish, san'at, did, madaniyat

ANNOTATION: The article analyzes the historical formation of the violin, the stages of its development and its place in world music culture. During the study, the connection of the violin with ancient bowed instruments is substantiated and the process of its emergence into a modern form is highlighted. The place of the violin in the education system, its role in the development of students' aesthetic thinking and its educational opportunities are also revealed. The results show that violin performance has a positive

effect not only on the musical, but also on the intellectual and personal development of young people.

KEYWORDS: Violin, music pedagogy, aesthetic education, musical instruments, musical education, creative thinking, historical development, art, taste, culture

АННОТАЦИЯ: В статье анализируется историческое становление скрипки, этапы её развития и место в мировой музыкальной культуре. В ходе исследования обосновывается связь скрипки с древними смычковыми инструментами и освещается процесс её становления в современной форме. Также раскрывается место скрипки в системе образования, её роль в развитии эстетического мышления учащихся и её образовательные возможности. Результаты показывают, что игра на скрипке оказывает положительное влияние не только на музыкальное, но и на интеллектуальное и личностное развитие молодёжи.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Скрипка, музыкальная педагогика, эстетическое воспитание, музыкальные инструменты, музыкальное образование, творческое мышление, историческое развитие, искусство, вкус, культура

Kirish. Musiqa san'ati insoniyat sivilizatsiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida inson ruhiyatiga chuqur ta'sir etuvchi vosita hisoblanadi. Ayniqsa, kamonli cholg'u asboblari ichida skripka o'zining keng diapazonli, ifodali va emotsional ohangi bilan ajralib turadi. Ushbu cholg'u asbobi asrlar davomida takomillashib, bugungi kunda professional va ta'lim tizimida keng qo'llanilmoqda. Skripkaning kelib chiqish tarixini o'rganish nafaqat musiqashunoslik, balki pedagogika uchun ham muhim ahamiyatga ega. Chunki bu cholg'u asbobi orqali o'quvchilarda estetik did, sabr-toqat va ijodiy fikrlash kabi sifatlar shakllanadi. Shu sababli mazkur maqolada skripkaning tarixiy rivoji bilan bir qatorda uning ta'lim-tarbiyadagi ahamiyati ham yoritiladi.

Metodologiya. Mazkur tadqiqot jarayonida kompleks yondashuv asosida bir qator ilmiy metodlardan foydalanildi. Jumladan, skripka cholg'u asbobining tarixiy shakllanishi va rivojlanish bosqichlarini aniqlash maqsadida tarixiy-musiqiy manbalarni tahlil qilish metodi qo'llanildi. Ushbu jarayonda turli davrlarga oid ilmiy adabiyotlar, musiqashunoslikka oid tadqiqotlar hamda nazariy qarashlar o'rganilib, ularning mazmuni

tizimli ravishda umumlashtirildi. Bundan tashqari, skripkaning boshqa kamonli cholgʻu asboblari bilan oʻxshash va farqli jihatlarini aniqlash uchun qiyosiy-tahliliy yondashuvdan foydalanildi. Ushbu metod orqali cholgʻu asbobining konstruktiv tuzilishi, akustik imkoniyatlari va ijrochilik xususiyatlari oʻzaro solishtirildi. Tadqiqotning pedagogik yoʻnalishini yoritishda esa kuzatuv metodi muhim oʻrin tutdi. Musiqa taʼlimi jarayonida skripka ijrochiligining oʻquvchilarning bilish faoliyati, emotsional holati va ijodiy rivojlanishiga taʼsiri pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilindi. Shu asosda skripka taʼlimining oʻquvchilarda estetik didni shakllantirish, musiqiy eshituvni rivojlantirish hamda shaxsiy sifatlarni tarbiyalashdagi oʻrni ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Natijalar. Tahlillar shuni koʻrsatadiki, skripka XVI asrda Italiya hududida shakllangan boʻlib, uning paydo boʻlishi qadimgi kamonli cholgʻu asboblari — rebase, lira da braccio va fidula kabi asboblarning evolyutsion rivoji bilan bevosita bogʻliqdir. Dastlabki skripkalar konstruktiv jihatdan sodda boʻlib, korpus shakli, torlar soni va tovush chiqarish imkoniyatlari hozirgi zamonaviy skripkalardan sezilarli darajada farq qilgan. Biroq vaqt oʻtishi bilan cholgʻu asbobining rezonans xususiyatlari, material tanlovi va geometrik oʻlchamlari ilmiy-amaliy tajribalar asosida takomillashtirilib borgan. Skripkaning professional cholgʻu sifatida shakllanishida Andrea Amati asos solgan kremonalik ustachilik maktabi alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu maktabda skripka korpusining proporsiyalari, rezonans qutilarining tuzilishi hamda tovush sifatini barqarorlashtiruvchi texnologik yechimlar ishlab chiqilgan. Keyinchalik Antonio Stradivari va Giuseppe Guarneri tomonidan olib borilgan tajribalar skripkaning akustik imkoniyatlarini yanada kengaytirib, uning tovush diapazoni, tembr boyligi va ovoz kuchini yuqori darajaga olib chiqqan. Ayniqsa, yogʻoch materialining tanlanishi, lak qoplamasi va korpus shaklining mukammallashuvi skripkaning bugungi kunda ham oʻz qiymatini yoʻqotmagan ideal modelga aylanishiga xizmat qilgan. Natijada, skripka nafaqat tarixiy rivojlanish mahsuli, balki ilmiy-amaliy izlanishlar asosida mukammallashgan noyob musiqiy asbob sifatida shakllangan.

Pedagogik tahlillar quyidagi natijalarni koʻrsatdi:

- skripka chalish jarayoni o'quvchilarda musiqiy eshituvni sezilarli darajada rivojlantiradi;

- muntazam mashg'ulotlar intizom va mas'uliyat hissini kuchaytiradi;

- ijrochilik faoliyati orqali emotsional ifoda va ijodkorlik rivojlanadi;

- murakkab texnik elementlarni o'zlashtirish tafakkur va diqqatni mustahkamlaydi.

Muhokama (Discussion). Olingan natijalar skripkaning faqat musiqiy vosita emas, balki kuchli pedagogik instrument ekanligini tasdiqlaydi. Ayniqsa, individual mashg'ulotlarga asoslangan skripka ta'limi o'quvchining shaxsiy xususiyatlarini inobatga olish imkonini beradi.

Skripka ijrochiligi jarayonida o'quvchi:

- sabr va qat'iyatni o'rganadi;

- o'z ustida ishlash ko'nikmasini rivojlantiradi;

- estetik baholash va didni shakllantiradi.

Bundan tashqari, skripka orqali jahon musiqa merosi bilan tanishish o'quvchilarning madaniy saviyasini oshiradi. Bu esa ta'lim-tarbiya jarayonida integrativ yondashuvni kuchaytiradi.

Xulosa (Conclusion).

Xulosa qilib aytganda, skripka uzoq tarixiy evolyutsiya natijasida mukammal cholg'u asbobiga aylangan. Uning nafaqat musiqiy, balki pedagogik imkoniyatlari ham nihoyatda kengdir. Skripka ta'limi orqali yosh avlodda estetik dunyoqarash, ijodiy tafakkur va ijobiy shaxsiy sifatlar shakllanadi. Shu bois, musiqa ta'limi tizimida skripkaga alohida e'tibor qaratish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Boyden, D. D. The History of Violin Playing from Its Origins to 1761.
2. Stowell, R. The Cambridge Companion to the Violin.
3. Grout, D. J. A History of Western Music.
4. Sadie, S. The New Grove Dictionary of Music and Musicians.
5. Abdurahmonov, N. Musiqa madaniyati asoslari.

6. Karimov, I. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.
7. Zamonaviy musiqa pedagogikasi bo'yicha ilmiy maqolalar va metodik qo'llanmalar.
8. Rustamova, G. Z. X. Q., & Kamolova, A. O. Q. (2025). Nosog 'lom oila muhitida voyaga yetayotgan bolalarda ijtimoiy adaptatsiya muammosining psixologik xususiyati. *Science and Education*, 6(2), 301-305.
9. Kamolova, A. (2022). The Scientific and Theoretical Foundations of Studying the Sources of Popular Pedagogy in Educating the Younger Generation. *Science and Education" Scientific Journal/Impact Factor*, 3, 590-592.
10. Kamolova, A. (2022). The Scientific and Theoretical Foundations of Studying the Sources of Popular Pedagogy in Educating the Younger Generation. *Science and Education" Scientific Journal/Impact Factor*, 3, 590-592.
11. Kamolova, A. O., & Akramjonova, F. A. (2024). PEDAGOGIK FAOLIYAT JARAYONLARIDA INNAVATSION TA'LIM JARAYONLARI ORQALI PEDAGOGLAR SALOMATLIGINI SAQLASH. *Экономика и социум*, (6-1 (121)), 302-305.